

Dr hab. Irena Mamczak-Gadkowska
Zakład Archiwistyki
Wydział Historii
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Poznań, 15 maja 2024 r.

Ocena

osiągnięć naukowych Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego, przeprowadzona w oparciu o kryteria określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r., poz.478, cyt. dalej jako: ustawa)

1. Uwagi ogólne.

W związku z powołaniem mnie, na mocy postanowień uchwały nr 5 Rady Dyscypliny Historia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika z dnia 27 lutego 2024 r. na recenzenta dorobku naukowego w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego, przedkładam niniejsze uwagi recenzyjne.

Cechą charakterystyczną oceny recenzenta dokonywanej w ramach trybu postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego jest obowiązek wypełnienia przez kandydata wymogu wykazania się osiągnięciami naukowymi po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, które w ocenie recenzentów stanowią znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej oraz wykazania się istotną aktywnością naukową.

Przepisy art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stawiają przed kandydatami do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego następujące szczegółowe wymagania:

- posiadanie stopnia naukowego doktora;
- posiadanie w dorobku naukowym osiągnięcia naukowego lub artystycznego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

a) jednej monografii naukowej wydanej przez wydawnictwo ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, lub

b) jednego cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w toku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z wspomnianym wyżej rozporządzeniem, lub

c) zrealizowanie oryginalnego osiągnięcia projektowego, konstrukcyjnego, technologicznego lub artystycznego;

– wykazanie się istotną aktywnością naukową lub artystyczną zrealizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Art. 219 ustawy zezwala, aby osiągnięcie stanowiło część pracy zbiorowej oraz zwalnia z obowiązku publikacji osiągnięcia, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych. W postępowaniu habilitacyjnym Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego dwie ostatnie okoliczności nie zachodzą.

W przypadku habilitanta ocenie podlegają lata 2018 – 2023. Okres ten rozpoczyna się uzyskaniem przez niego stopnia naukowego doktora. Pan dr Hadrian Ciechanowski stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskał na podstawie uchwały Rady Wydziału Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z 19 czerwca 2018 r., na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *„Kancelaria władz wojewódzkich w latach 1975-1990 na przykładzie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu”*. W okresie od 1 czerwca 2013 r. do 30 września 2019 r. habilitant pracował jako młodszy archiwista, a następnie jako archiwista w Archiwum Państwowym w Toruniu. 1 stycznia 2019 r. został adiunktem naukowym, a od 1 stycznia 2022 r. adiunktem naukowo-dydaktycznym na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Okres oceny osiągnięć habilitanta zamyka się w dniu 22 listopada 2023 r., wnioskiem o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia.

Należy więc stwierdzić, że pierwszy ustawowy warunek, określony w postanowieniach art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wymagany od kandydatów do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego, został przez Pan dr. Hadriana Ciechanowskiego spełniony.

Jako osiągnięcie naukowe, które spełnia wymogi określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy, Pan dr Hadrian Ciechanowski wskazał monografię swojego autorstwa pt. *The system*

of public register on the Kingdom of Prussia and its impact on the development of public register in Poland in the 20th and 21st centuries, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2023, ss.261, ISBN: 978-83-231-5033-6.

Do wniosku habilitant dołączył m.in. wykaz prac naukowych opublikowanych przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, wykaz prac naukowych opublikowanych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, stanowiących znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne, a także wykaz osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych.

Ocena osiągnięć naukowych Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego uzyskanych po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiących znaczny wkład autora w rozwój dyscypliny naukowej.

Jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ustawy, Pan dr H. Ciechanowski wskazał wymienioną wyżej monografię pt. *The system of public register on the Kingdom of Prussia and its impact on the development of public register in Poland in the 20th and 21st centuries*, Toruń 2023.

Monografia ta stanowi przykład dzieła naukowego, które jest rezultatem bardzo szczegółowych i wielowątkowych badań autora nad obszerną i skomplikowaną problematyką systemu rejestrów publicznych w Królestwie Pruskim i ich wpływu na rozwój rejestrów publicznych w Polsce w XX i XXI wieku. Już z tytułu pracy wynika ambitne zamierzenie autora odnośnie do zbadania bardzo ważnej, ale i bardzo szczegółowej problematyki łączącej obszary badawcze nie tylko w zakresie historii i archiwistyki, ale w określonym zakresie także administracji i prawa. Należy podkreślić, że problematyka ta bardzo dobrze odzwierciedla ważną płaszczyznę zainteresowań naukowych habilitanta w tych dziedzinach, podejmowaną i realizowaną przez niego w okresie kilkunastu lat jego aktywności naukowej. Badania te i publikacje będące ich efektem sprawiły, że autor jest postrzegany w środowisku naukowym jako uznany badacz tej problematyki.

Problematyka badań zaprezentowanych w monografii została trafnie dobrana, zwłaszcza w sytuacji braku – nie tylko w polskiej literaturze – publikacji tak kompleksowo, a zarazem szczegółowo regulującej tytułowe zagadnienie badawcze.

Na ocenę kompetencji badawczych i warsztatu naukowego autorów prac przygotowywanych w ramach procedury uzyskiwania stopnia naukowego w znaczący sposób powinna wpływać umiejętność właściwego sformułowania celu badań i tezy badawczej pracy, jak również hipotez badawczych oraz ich umiejętnego i kompetentnego zweryfikowania. W praktyce nie wszyscy autorzy takich prac konstruują wstęp lub wprowadzenie tak, aby

umiejętności te zaprezentować jednoznacznie i w sposób nie budzący żadnych wątpliwości. W tym kontekście należy podkreślić, że habilitant takie umiejętności zaprezentował, wyraźnie formułując we wstępie cel swoich badań, jakim było przedstawienie rejestrów publicznych wprowadzonych w Królestwie Pruskim jako systemu oraz pokazanie ich znaczenia dla rozwoju rejestrów publicznych prowadzonych w Polsce po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Naukowy cel badań został określony czytelnie i w nawiązaniu do całego zakresu zaplanowanych badań. Należy jednak oceniać go w kontekście kolejnych założeń przyjętych przez autora, które formułują ten cel w sposób bardziej szczegółowy.

Kontynuując tę część rozważań recenzyjnych należy zaznaczyć, że właściwe sformułowanie celu badań, a następnie tezy (tez) rozprawy naukowej, wymaga znajomości metodologii badań naukowych i odwołania się przy tym do reprezentatywnego instrumentarium naukowego, niezbędnego do prowadzenia badań i rozwiązywania postawionych problemów badawczych. Ponadto, proces dowodzenia postawionej tezy (tez) wymaga postawienia i udowodnienia konkretnych hipotez badawczych, które – rozwiązywane po kolei – powinny umożliwić dowiedzenie tezy głównej i tym samym powinny umożliwić realizację założonego we wstępie celu naukowego rozprawy. Te ważne kwestie metodologiczne zostały zaprezentowane we wstępie recenzowanej monografii w sposób, który świadczy o tym, iż habilitant dysponuje dobrym warsztatem naukowym, który został właściwie wykorzystany po to, aby kompetentnie dobrać i z powodzeniem realizować interesującą, a przy tym bardzo wartościową problematykę badawczą.

Metodologia przygotowywania pracy na stopień naukowy wymaga właściwego wykorzystania podstawowych metod badawczych, co dla niektórych autorów stanowi poważne wyzwanie. Habilitant wyraźnie zaznaczył we wstępie, że realizacja zaplanowanych przez niego badań wymagała będzie przede wszystkim zastosowania metody analizy systemowej, która umożliwiła zidentyfikowanie i przedstawienie poszczególnych elementów systemu rejestrów publicznych oraz występujących pomiędzy nimi powiązań. Z uwagi na specyfikę problematyki badawczej wyeksponowanej w tytule recenzowanej monografii, całość prowadzonego badania autor oparł na trzech podstawowych filarach: analizie literatury (głównie polskiej i niemieckiej), analizie aktów prawnych (polskich, niemieckich i pruskich) oraz na wnikliwej kwerendzie archiwalnej w archiwach polskich i niemieckich. W pewnym zakresie autor wykorzystał też metodę porównawczą i historyczną. Widać więc, że potrafi on łączyć i stosować w praktyce swoich badań wszystkie niezbędne dla pracy naukowej metody badawcze. Wszystko to sprawia, że można sformułować konkluzję, iż zaprezentowana w recenzowanej monografii metodologia badań nie budzi zastrzeżeń i

potwierdza przekonanie o kompetencjach habilitanta, niezbędnych do samodzielnego podejmowania i prowadzenia badań naukowych.

Przywilejem habilitanta było przyjęcie takiej konstrukcji pracy, która miała w optymalny sposób zapewnić realizację założonego przez niego celu badań. Konstrukcja recenzowanej monografii jest przemyślana i we właściwych proporcjach rozbudowana. Swoje merytoryczne rozważania autor zaprezentował w 10 rozdziałach podzielonych na trzy części, dotyczące kolejno: zagadnień ogólnych (rozdział 1), rejestrów administracyjnych (rozdziały 2-4), rejestrów sądowych (rozdziały 5-8) oraz pruskich rejestrów publicznych postrzeganych jako system i ich rozwoju w Polsce na przestrzeni XX i XXI wieku. Część merytoryczna monografia poprzedzona jest czytelnym wstępem, zawierającym wszystkie podstawowe elementy charakterystyczne dla dobrej rozprawy naukowej.

Omawiając i oceniając systematykę monografii nie można nie zauważyć, że merytoryczne rozważania zaprezentowane w jej trzech kolejnych częściach zostały poprzedzone niezaliczonym do żadnej z nich, a znajdującym się po wstępie fragmencie (rozdziale pierwszym) zatytułowanym *Public register* w rozdziale pierwszym monografii. W rozdziale tym, który bez wątpienia stanowi potrzebne, syntetycznie zaprezentowane wprowadzenie do szczegółowej problematyki badawczej, podzielonym na dwa podrozdziały (1.1. *Public register – definition, typology, functions*) znajdujemy – poza uwagami i ustaleniami terminologicznymi i typologią rejestrów publicznych, porządkującymi rozważania zarysowujące problematykę - także ich funkcje. Autor słusznie zakończył ten rozdział przedstawieniem modeli organizacji rejestrów publicznych oraz typologii wpisów w tych rejestrach. W drugiej części rozdziału (1.2. *History of public register until the end of the 19th century*) autor przedstawił krótką historię i rozwój rejestrów publicznych od czasów starożytnych do końca XIX wieku.

Część pierwsza monografii zastała zatytułowana: *Administrative register* i w całości poświęcona rejestrom administracyjnym. Znajdujemy w niej szczegółowe i kompetentne rozważania na temat poszczególnych rejestrów administracyjnych. I tak, w II rozdziale pracy, w podtytule zatytułowanym: *Marital status register* przedstawiono rozwój i organizację rejestrów stanu cywilnego, które uzupełnione zostały funkcjami pełnionymi przez te rejestry, przede wszystkim funkcjami: ewidencyjną, informacyjną i ochronną. Drugi podrozdział tego rozdziału: *Marital status registration In the Kingdom of Prussia* poświęcony został szczegółowej analizie organizacji rejestracji stanu cywilnego w Królestwie Pruskim w latach 70. XIX wieku. Postanowienia przyjętych wówczas w Królestwie Pruskim ustaw wprowadzone także na terenie ziem zaboru pruskiego, zostały następnie przejęte przez

Odrodzone Państwo Polskie po I wojnie światowej, a następnie także zaimplementowane w strukturach administracyjnych PRL.

Rozdział trzeci tej części pracy zatytułowany: *Land and building tax cadastre* przedstawia wyniki badań autora na temat katastru podatku gruntowego i budynkowego. Po przedstawieniu definicji katastru autor przeanalizował pruskie systemy katastralne, które ukształtowały się w XIX wieku. Wyniki swoich badań na ten temat autor kontynuował w podrozdziale drugim poświęconym rozwojowi, konstrukcji i funkcjonowaniu katastru pruskiego, którego początki sięgają początku XVIII wieku, a dynamiczny rozwój przypada na XIX wiek. Całość wywodu uzupełniają materiały ilustracyjne przedstawiające poszczególne elementy części opisowej katastru.

Równie szczegółowe i interesujące rozważania zostały sformułowane przez autora w kolejnym, czwartym rozdziale monografii zatytułowanym: *Registers kept by the Patent Office*. Rozdział ten poświęcony jest trzem rejestrom prowadzonym przez Urząd Patentowy w Berlinie, a mianowicie: rejestrowi wzorów użytkowych (*Register of utility models*, 4.1), rejestrowi patentów (*Patent register*, 4.2) i rejestrowi znaków towarowych (*Trade Mark register*, 4.3). Autor szczegółowo przedstawił nie tylko historie powstania tych rejestrów, ale także warunki, gwarancje i prawa zarejestrowanych wzorów, patentów i znaków oraz prawa i gwarancje ich właścicieli.

Kolejna, druga część monografii poświęcona jest rejestrom prowadzonym przez sądy (*Curt register*). Obejmuje ona 4 rozdziały (5-8), z których rozdział piąty (podrozdział pierwszy) przedstawia organizację i funkcjonowanie ksiąg gruntowych/wieczystych/hipotecznych. Autor tradycyjnie rozpoczyna swój wywód od zagadnień ogólnych, a więc podkreślenia roli i znaczenia ksiąg wieczystych, a następnie przedstawia zasady ich prowadzenia, rodzaje wpisów, itd. Wyniki swoich badań na temat ksiąg gruntowych kontynuuje w podrozdziale drugim, który w całości został poświęcony systemowi ksiąg gruntowych w Królestwie Pruskim, sięgającemu początków XVIII wieku. Rozdział ten wzbogacają materiały ilustracyjne (s. 120-125), przedstawiające przykładowe elementy wykazu księgi gruntowej. Dobra znajomość konstrukcji księgi gruntowej i jej ewolucji świadczy nie tylko o głębokiej wiedzy teoretycznej autora monografii, ale także o jego wieloletniej praktyce archiwalnej.

Rozdział szósty tej części monografii, zatytułowany: *Registers of commerce, cooperatives, associations, water cooperatives* autor poświęcił rejestrom handlowym, spółdzielni, stowarzyszeń i spółdzielni wodnych. Podobnie jak w poprzednich fragmentach pracy, autor rozpoczyna swoje rozważania od objaśnienia zagadnień ogólnych, związanych

ze znaczeniem i funkcjonowaniem wymienionych rejestrów. Dopiero w podrozdziale drugim przedstawia szczegółowo zagadnienia związane z organizacją i funkcjonowaniem poszczególnych rejestrów w państwie pruskim. Autor szczegółowo przedstawił historię poszczególnych rejestrów, postawy prawne ich funkcjonowania, ewolucję przepisów prawnych, obowiązki sądów rejestrowych w zakresie zgodności z obowiązującym prawem, itd. Podobnie jak rozdział poprzedni, także i ten został wzbogacony o materiał ilustracyjny, przedstawiający formularze rejestrów.

Osobny, siódmy rozdział monografii: *Maritime and inland register* poświęcony został rejestrom statków morskich i rzecznych. Projekt rejestracji statków morskich i rzecznych, który narodził się w Anglii w XVII wieku, został wprowadzony w Prusach dopiero w końcu XIX wieku. Rejestry takie zawierały informacje odnośnie do tożsamości, własności i przynależności państwowej statków. Wpisy do rejestru były podstawą do wydawania świadectw rejestracji dla statków morskich i rzecznych. Również ten rozdział wzbogacony został o materiał ilustracyjny przedstawiający formularze obu rejestrów.

Trzy pozostałe rejestry sądowe, czyli rejestr wzorów, rejestr małżeńskich praw majątkowych oraz rejestr giełdowy zostały przedstawione w rozdziale ósmym, zatytułowanym *Other registers* (8.1-8.3). Jak wynika z badań przeprowadzonych przez autora, na terenie Królestwa Pruskiego prowadzone były od lat 70. XIX dwa rejestry wzorów *Register of design*, mające charakter rejestrów publicznych, a mianowicie rejestry wzorów o znaczeniu artystycznym oraz - wprowadzony w 1891 r. - rejestr wzorów użytkowych, prowadzony przez Urząd Patentowy w Berlinie. Od 1904 r. dopuszczono także możliwość rejestrowania wystaw. Innym celom służył natomiast rejestr małżeńskich praw majątkowych: *Register of matrimonial property rights*, ustanowiony w celu odnotowywania odstępstw od normalnych stosunków majątkowych między małżonkami, które mogły mieć znaczenie dla osób trzecich. Rejestr taki umożliwiał każdemu, kto zawierał prawne transakcje z jednym z małżonków, uzyskanie informacji na temat jego sytuacji prawnej. Końcowa część tego rozdziału poświęcona została przedstawieniu rejestru giełdowego *Stock Exchange register*, wprowadzonego ustawą o giełdzie papierów wartościowych z 1896 r., który to rejestr regulował przede wszystkim sprawy handlu kontraktami terminowymi na giełdzie, prawa dostępu obywateli do wymiany giełdowej oraz problematykę zawierania kontraktów. Treść tego rozdziału ilustrują materiały źródłowe pochodzące z archiwów niemieckich.

Ostatnia, trzecia część monografii, zatytułowana: *System of public register*, składa się z dwóch rozdziałów i poświęcona została problematyce systemowości rejestrów pruskich:

Links between public register in the kingdom of Prussia (rozdział 9.1-9.3) oraz ich wpływowi na rozwój systemu rejestrów publicznych w Polsce w XX i XXI wieku: *Impact of Prussian register on the development of public registers in Poland* (rozdział 10.1-10.4). Pierwsza część rozdziału dziewiątego, będąca swego rodzaju wprowadzeniem do problematyki systemowości rejestrów, dotyczy związków pomiędzy poszczególnymi rejestrami publicznymi w Królestwie Pruskim, które zostały przedstawione w pierwszej i drugiej części monografii. W pierwszym punkcie tego rozdziału (9.1) autor przedstawił kwestie przepływu informacji pomiędzy rejestrami, zarówno na płaszczyźnie wewnętrznej, czyli pomiędzy poszczególnymi elementami tego samego rejestru, jak i w relacjach pomiędzy różnymi rejestrami. Wyniki badań autora w tym zakresie poparte zostały interesującymi przykładami takiej wymiany informacji np. pomiędzy rejestrami stanu cywilnego i księgami gruntowymi, księgami gruntowymi i rejestrami małżeństw, rejestrem handlowym oraz rejestrem spółdzielni, itp. W kolejnym podrozdziale tego rozdziału (9.2) omówione zostały związki pomiędzy rejestrami, z wynikające z racji wypełniania przez nie funkcji komplementarnych. Takie związki, jak pisze autor służyły głównie zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu i hipoteki. Trzeci podrozdział (9.2), który zamyka fragment pracy na temat systemowości rejestrów pruskich poświęcony został łączności rejestrów, wynikającej ze wspólnej podstawy prawnej opisującej zasady ich prowadzenia. Przedstawione w tej części pracy zagadnienia dotyczą przede wszystkim rejestru handlowego i innych rejestrów prowadzonych przez sądy i stanowią rozwinięcie problematyki przedstawionej w trzeciej części recenzowanej pracy.

Rozważania merytoryczne zaprezentowane w recenzowanej monografii zamyka rozdział dziesiąty: *Impact of Prussian register on the development of public registers in Poland*, obejmujący podrozdziały 10.1 -10.4, a poświęcony problematyce wpływu rejestrów pruskich na rozwój rejestrów publicznych w Polsce w okresie XX i XXI wieku. Problematyka ta stanowi jedno z kluczowych dla tej pracy zagadnień, podkreślonych w jej tytule. Struktura tego rozdziału jest generalnie podobna do rozdziałów poprzednich, a więc znajdujemy w nim rozważania ogólne oraz znacznie bardziej szczegółowe, poświęcone wybranym rejestrów. Wzrost ilości różnego rodzaju rejestrów w omawianym okresie sprawił, że wpływ ten został przedstawiony na wybranych, najbardziej reprezentatywnych przykładach, za które autor uznał: rejestry stanu cywilnego (10.1), księgi wieczyste (10.2), kataster (10.3) oraz rejestr handlowy (10.4). Wnikliwa analiza materiałów archiwalnych, przepisów prawnych i literatury pozwoliła autorowi na stwierdzenie, że rejestry pruskie i rozwiązania prawne w zakresie rejestracji publicznej stosowane w Królestwie Pruskim legły u podstaw rejestracji publicznej

prowadzonej w Polsce. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez autora, dotyczyło to wszystkich najważniejszych rejestrów publicznych prowadzonych współcześnie. Autor podkreśla, że nie stanowiły one kopii rozwiązań pruskich, a przy ich budowaniu korzystano w ograniczonym zakresie z rozwiązań stosowanych w innych krajach (np. Szwajcaria, Belgia, Francja). Stwierdza też, że wpływy rejestrów pruskich na rejestry krajowe dostrzec można także w innych państwach europejskich i pozaeuropejskich.

Praca zawiera podsumowanie, bibliografię, wykaz tabel, dokumentów, diagramów i streszczenie w j. polskim.

Reasumując tę część uwag recenzyjnych należy podkreślić, że Pan dr Hadrian Ciechanowski zaprezentował w swojej pracy bardzo interesującą i ważną problematykę badawczą, dotyczącą rejestrów pruskich i ich wpływu na rozwój rejestrów publicznych w Polsce w XX i XXI wieku. Dla zaprezentowania tej obszernej i wielowątkowej, a zarazem szczegółowej problematyki nie tylko dokonał syntezy dotychczasowego stanu wiedzy na temat rejestrów pruskich, ale przede wszystkim - na podstawie wnikliwych badań archiwalnych, analizy źródeł oraz regulacji normatywnych - znacząco ją poszerzył. Na podstawie przeprowadzonych badań potwierdził stawiane w pracy tezy o znaczącym wpływie rejestrów pruskich na rozwój rejestrów publicznych w Polsce. Oznacza to, że recenzowana monografia stanowi znaczny i twórczy wkład autora do dotychczasowego stanu wiedzy na ten ważny i interesujący temat.

Rozważania merytoryczne habilitanta bez wątpienia odzwierciedlają skalę i znaczenie problemów, jakie wynikają dla każdego badacza tej problematyki. Należy uznać, że wiedza habilitanta w tej dziedzinie jest nie tylko szeroka, ale również szczegółowa. Rozważając problematykę badawczą zapowiedzianą w tytule ocenianej monografii, habilitant zaprezentował przede wszystkim, szczegółową analizę materiałów archiwalnych i regulacji normatywnych w tej dziedzinie. Rozważania merytoryczne autora świadczą bez wątpienia o jego kompetencjach przede wszystkim w dziedzinie historii, archiwistyki, a także administracji i w określonym zakresie prawa. Źródłem tych kompetencji jest nie tylko wieloletnie doświadczenie naukowe habilitanta, ale przede wszystkim jego pasja badawcza. Nie bez znaczenia jest także jego kilkuletnie doświadczenie wyniesione z pracy w archiwum historycznym. Oceniając pozytywnie warsztat badawczy habilitanta należy również zauważyć, że jego merytoryczne rozważania zostały solidnie udokumentowane. Bardzo dobre wrażenie robił bardzo obszerny, pieczołowicie zestawiony wykaz źródeł archiwalnych i aktów prawnych. Podobnie należy ocenić wykorzystany w pracy i zestawiony przez autora obszerny wykaz reprezentatywnej, wielojęzycznej literatury przedmiotu. Bogaty katalog

wykorzystanej i powołanej przez habilitanta literatury oznacza, że każdy badacz przedstawionej w recenzowanej monografii problematyki znajdzie w jego pracy solidne i pomocne zestawienie bibliografii tego zagadnienia. Recenzowana monografia została opublikowana w języku angielskim co niewątpliwie przyczyni się do szerokiego upowszechnienia i popularyzacji zaprezentowanych w niej wyników badań.

Wszystko to oznacza, że w mojej ocenie monografia Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego pt. *The system of public register on the Kingdom of Prussia and its impact on the development of public register in Poland in the 20th and 21st centuries*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2023 jest dziełem stanowiącym znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. a ustawy.

Ocena aktywności naukowej Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego.

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym Pana Hadriana Ciechanowskiego – kandydata do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego – należy już w tym miejscu stwierdzić, że przygotowany i opublikowany po doktoracie dorobek habilitanta jest interesujący i wielowątkowy. Należy jednocześnie zauważyć i podkreślić widoczny rozwój naukowy habilitanta w okresie po uzyskaniu przez niego stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, zarówno gdy idzie o zróżnicowanie tematyczne podejmowanej i prezentowanej problematyki badawczej, jak również rozwój ilościowy publikowanych prac naukowych. Poza wskazanym przez habilitanta i omówionym wyżej osiągnięciem naukowym, jego dorobek naukowy opublikowany po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii obejmuje artykuły opublikowane w uznanych wydawnictwach (również publikacje w języku angielskim); artykuły w czasopismach naukowych (wysoka punktacja czasopism); rozdziały w monografiach naukowych, recenzje i sprawozdania z konferencji. Jeszcze przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych na jego dorobek naukowy składały się: publikacje w recenzowanych czasopismach 6; redakcja monografii – 1; autorstwo rozdziału w monografii lub podręcznikach akademickich -15 oraz inne publikacje w liczbie 9. Dorobek naukowy habilitanta po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii przedstawia się następująco: monografie naukowe – 2; publikacje recenzowane -12, autorstwo rozdziałów w monografiach lub podręcznikach akademickich – 12 oraz inne publikacje - 2.

Dokonując oceny tego dorobku należy sformułować kilka najważniejszych spostrzeżeń, które będą właściwie oddawały jego charakterystykę. Po pierwsze – dorobek Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego, który znajdujemy w polskich i w zagranicznych czasopismach naukowych, należy uznać za znaczący na aktualnym etapie rozwoju jego kariery naukowej. Po drugie – jest to dorobek ukierunkowany na podstawowe, ale bardzo trudne i skomplikowane problemy z dziedziny historii i archiwistyki. Po trzecie wreszcie – jest to dorobek, który sprawia, że nazwisko habilitanta stało się rozpoznawalne w naukowym środowisku historyków i archiwistów. Należy wyrazić przekonanie, że dla każdego badacza tej problematyki badania naukowe habilitanta i jego dorobek publikacyjny w tym zakresie stanowią i będą stanowiły istotną i konieczną do wykorzystania inspirację badawczą.

Uwagi te należy uzupełnić o podstawowe informacje naukometryczne habilitanta. Według danych z autoreferatu są one następujące: łączna wartość publikacji: 1047; łączna liczba cytowań (Baza Google Scholar): 27; cytowania bez autocytowań (Baza Google Scholar): 17; Ideks Hirscha: 3.

Oceniając dorobek naukowy Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego należy wyróżnić w nim najbardziej reprezentatywne obszary badawcze, które habilitant realizował w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, a więc: szeroko pojęta problematyka rejestrów publicznych, problematyka archiwalna, dotycząca w szczególności wpływu zmian społecznych na rozwój archiwistyki i archiwów, problematyka organizacji administracji terenowej w Polsce w II połowie XX wieku oraz historia Torunia. Wszystkie one dotyczą bardzo ważnych zagadnień historycznych i archiwistycznych, mają oczywisty wymiar teoretyczny, a także praktyczny i dydaktyczny.

Z ocenianą wyżej monografią habilitanta koresponduje cykl publikacji opublikowanych w czasopismach oraz monografiach wieloautorskich poświęcony rejestrom publicznym, a mianowicie następujące artykuły: „*Rejestr rejestrów publicznych*” zamieszczony na łamach czasopisma „*Archiwa-Kancelarie-Zbiory* (nr 6 (8) 2015, s. 249-256, „*Księga wpisów od średniowiecza do XXI wieku na przykładzie rejestracji wieczystej*”, opublikowany w tomie *belliculum diplomaticum VI Thorunense*, pod red. K. Konopińskiego i J. Tandeckiego, „*Wpływ pruskich ksiąg gruntowych na powstanie elektronicznych ksiąg wieczystych w Polsce*”, opublikowany w VI Tomie „*Dziejów biurokracji*”, pod red. T. Bykowej, A. Góraka i G. Smyka w 2016, s. 825-832, a także artykuł poświęcony rejestrom stanu cywilnego na temat: „*Problemy zespolowości materiałów archiwalnych wytworzonych przez urzędy stanu cywilnego w latach 1874-1945*”, opublikowany w pracy „*Zasada zespolowości w praktyce*

archiwów państwowych: studia i materiały” pod red. E. Rossowskiej, Warszawa 2017, s. 145-166.

Na wyróżnienie zasługują także kolejne artykuły, które znalazły się w sferze zainteresowań habilitanta, a które stanowią dalsze rozwinięcie badań nad rejestrami publicznymi, a mianowicie: *„Rejestry publiczne w archiwach. Problemy gromadzenia i opracowania zespołów wytworzonych przez Urzędy Stanu Cywilnego”*, opublikowany w materiałach pokonferencyjnych opublikowanych pod tytułem *„Archiwa Polski i Europy, wspólne dziedzictwo różne doświadczenia”* pod redakcją A. Kuleckiej (Warszawa 2017, s. 291-300) oraz dwa artykuły dotyczące polskich rejestrów stanu cywilnego opublikowane w języku angielskim. Pierwszy z nich dotyczy wpływów pruskich na polskie rejestry stanu cywilnego: *„The Polish Civil Status registration System- the Longue Duree of the Prussian Idea”* i został opublikowany w *Journal on European History of Law*. Vol. 11, No.2, 2020, s.76-80. Drugi natomiast, dotyczący losów archiwów i archiwaliów (w tym archiwów stanu cywilnego) w czasach wojny: *„Not only the central archives - war and local government archives on the ex ample of civil status register”* został opublikowany w monografii pokonferencyjnej wydanej na Białorusi pod tytułem (w tłumaczeniu) *„Archiwa i wojna. W 75 –lecie zwycięstwa nad faszyzmem. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej. Mińsk 4 listopada 2020, red. A. F. Kochanowski, Mińsk 2021, s. 158-163.*

Prowadzone przez Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego badania nad księgami wieczystymi i rejestrami stanu cywilnego pogłębione zostały badaniami nad pozostałymi rodzajami rejestrów publicznych. Wyniki tych badan znalazły miejsce w artykule *„Public Registers In the Kingdom of Prussia AT the Turn of the 19th and 20th Centuries in a Systematic Perspective”* opublikowanym w j. angielskim w czasopiśmie *Journal on European History of Law*, Vol. 12, No. 2, 2021, s. 114-121. W 2022 roku na łamach *Wschodniego Rocznika Humanistycznego* (t. 19, Nr. 3. 2022, s. 101-113) habilitant opublikował artykuł na temat: *„Obieg informacji pomiędzy rejestrami publicznymi na przykładzie rejestrów prowadzonych w Królestwie Prus”*, w którym dokonał gruntownej analizy przepływu informacji pomiędzy rejestrami publicznymi. Kolejne wyniki badań na rejestrach pruskimi, a zwłaszcza nad rejestrach sądowymi habilitant przedstawił w artykule zatytułowanym: *„Od rejestrów pruskich do KRS- ewolucja rejestracji sądowej w Polsce w XX i XXI wieku”* opublikowanym w *„Belliculum Diplomaticum VIII Thorunense. Dokumentacja i materiały archiwalne instytucji wymiaru sprawiedliwości-problemy, wyzwania, perspektywy”* pod redakcją K. Kopińskiego, Toruń 2022, s. 81-90.

Prowadzone przez lata i konsekwentnie pogłębiane badania naukowe nad różnymi rejestrami publicznymi, ich funkcjonowaniem, rozwojem, znaczeniem, metodami opracowania, itd. znalazły odzwierciedlenie w recenzowanej w pierwszej części monografii habilitanta.

Wyniki badań nad rejestrami publicznymi zostały także wykorzystane w innych publikacjach habilitanta, a mianowicie w artykule na temat: „Projekt „Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego jako przykład upowszechnienia dostępu do materiałów archiwalnych przez archiwa państwowe”, opublikowanym w *Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis Studia Sociologica*, nr 9 (1), red. J. Mazur, 2017, s. 115-122 oraz w artykule opublikowanym na łamach *Biuletynu Polskiej Misji Historycznej* (nr 18, 2023, s. 185-194) pod tytułem: „*The Kingdom of Prussia and the migration of poles AT the turn of the 19th and 20th centuries*”.

Kolejny wykazany przez habilitanta obszar jego badań naukowych obejmuje problematykę pamięci jednostkowej i społecznej, miejsc pamięci oraz antropologicznego spojrzenia na archiwa. Tym ważnym współcześnie zagadnieniom habilitant poświęcił trzy rozdziały w różnych monografiach. Należą do nich publikacje: „*Archiwum jako miejsce zapomnienia*” (w: *Toruńskie Konfrontacje Archiwalne*, t. 4, „*Nowa archiwistyka- archiwa i archiwistyka w późno nowoczesnym kontekście kulturowym*”, red. W. Chorążyczewski, P. Piasek, A. Rosa, Toruń 2014, s. 45-52; „*Miedzy istnieniem a nieistnieniem. Metryka Koronna Stanisława Leszczyńskiego*” (w: *Bellicum Diplomaticum V Lublinense; „Dokumenty, kancelarie i archiwa między wschodem i zachodem Europy*”, red. M. Górak, M. Szabaciuk, Lublin 2014, s. 257-267 oraz „*O spuściźnie inaczej czyli nieśmiertelność otwarta w a archiwaliach*” (w: *V Toruńskie Konfrontacje Archiwalne*, red. W. Chorążyczewski, A. Rosa, Toruń 2017, s. 327-335.

Wyniki badań nad problematyką wpływu zmian społecznych na rozwój archiwistyki i archiwów habilitant przedstawił w interesujących tekstach opublikowanych w czasopiśmie naukowym *Archeion* oraz w recenzowanych monografiach oraz w opracowaniach podręcznikowych. Należą do nich między innymi: „*McDonaldization of Archives (an introguction to discussion)*”, *Archeion*, t. 124, 2023, s. 1-41; „*The principle of provenanse as the principle of rationalization of archives*”, *Archiwa-Kancelarie –Zbiory*, nr 12 (14), 2021, s. 49-65; „*Czy zmierzamy w stronę McArchiwum?*”, *Archiwa-Kancelarie-Zbiory* nr 10 (12), 2019, s. 99-110; „*McDonalization and Archives*”, *PEOPLE: International Journal of Social Sciences*, Vol.6, Issue 3, 2020, s.1-8.

Jako olejny obszar swoich badań naukowych habilitant wykazał w autoreferacie problematykę organizacji administracji terenowej w latach 1956-1998, która ściśle wiąże się z monografią habilitanta: *"Kancelaria władz wojewódzkich w latach 1975-1990 na przykładzie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Toruniu oraz Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu"* (Toruń 2020). Jego dorobek publikacyjny w tym zakresie obejmuje kilka wartościowych publikacji i koncentruje się zwłaszcza na problematyce zmian zachodzących w organizacji urzędów wojewódzkich i rejonowych w końcu lat 80. i 90. XX wieku, a także roli i funkcjonowaniu wojewódzkich i miejskich rad narodowych w strukturze administracji terenowej w czasach PRL.

Oceniając dorobek naukowy habilitanta nie można pominąć cyklu publikacji dotyczących dziejów Torunia i regionu toruńskiego w okresie powojennym, a zwłaszcza opracowaniu przez habilitanta trzech rozdziałów w najnowszym tomie monografii poświęconej historii Torunia, zatytułowanej: *"Historia Torunia, Tom IV, cz. 1: W województwie pomorskim (bydgoskim) (1945-1975)"*, pod red. R. Studzińskiego, Toruń 2020. Habilitant jest autorem następujących rozdziałów w tej pracy: *"Zalążki życia politycznego w Toruniu pod hegemonią komunistów (1945-1949)"*, s. 67-116; *"Oblicza życia politycznego w Toruniu w szczytowym okresie stalinizmu (1945-1955)"*, s. 407-444 oraz współautorem rozdziału *"Kierownicza rola Komitetu Miejskiego PZPR w życiu politycznym Torunia (1956-1975)"*, s. 659-762.

Poza wykazanymi w autoreferacie publikacjami, na aktywność naukową habilitanta składają się liczne wystąpienia na krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych.

Podkreślić należy także, że w 2019 roku habilitant uzyskał grant Narodowego Centrum Nauki na temat: *"System rejestrów publicznych w Królestwie Pruskim i jego wpływ na rozwój rejestrów publicznych w Polsce w XX i XXI wieku"*, który pozwolił mu opracować i wydać monografię będącą podstawą niniejszego wniosku habilitacyjnego. W czasie swojej kariery naukowej na UMK habilitant realizował wiele działań w instytucjach naukowych i kultury, zwłaszcza w archiwach państwowych. W latach 2013-2015 uczestniczył w realizacji projektu: *"Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego"*. W latach 2014-2016 był członkiem zespołu badawczego zorganizowanego przez Narodowe Archiwum Cyfrowe, który realizował projekt pt. *Zachowanie cyfrowego dziedzictwa archiwalnego*. Habilitant realizował także staże naukowe i badania naukowe w polskich i zagranicznych ośrodkach naukowych. W 2021 r. odbył staż naukowy w Brandenburskim Głównym Archiwum Krajowym w Poczdamie. W roku 2023 realizował badania naukowe w instytucjach naukowych za granicą, a mianowicie na Uniwersytecie Juliusza i Maksymiliana w Wurzburgu oraz w tym samym roku w brytyjskim The National Archives Richmond pod

Londynem. W 2023 r. habilitant wraz z prof. Waldemarem Chorążyczewskim włączył się w organizację Światowego Kongresu Kopernikańskiego na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie.

Sformułowane wyżej uwagi i oceny uprawniają do wyrażenia stanowiska, iż dorobek naukowy Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego, osiągnięty po uzyskaniu przez niego stopnia naukowego doktora oznacza, że habilitant prowadził na tym etapie rozwoju jego kariery naukowej istotną działalność naukową. Wybierał ważne, ambitne, a przez to bardzo wartościowe dziedziny swoich badań, ukierunkowane również na potrzeby praktyki archiwalnej oraz dydaktyki i osiągnął w tych dziedzinach dorobek znaczący co oznacza, że ocena tego dorobku może być i jest pozytywna. W mojej opinii wartość naukowa i poziom merytoryczny prac Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego zasługują na wysoką ocenę. Aktywność naukową habilitanta można uznać za istotną, wielowątkową, niewątpliwie rozwijającą stan badań w zakresie podejmowanej i realizowanej problematyki badawczej, która często ma charakter nowatorski i odpowiada na konkretne zapotrzebowanie praktyki. Należy też podkreślić, że habilitant potrafi dobrze prezentować wyniki swoich badań naukowych. Kompetencje habilitanta w zakresie analizy źródeł archiwalnych i interpretacji regulacji normatywnych w podejmowanych i realizowanych przez niego obszarach badawczych nie budzą wątpliwości, a świadczy o tym dobitnie szeroki i zwykle szczegółowy zakres takiej analizy i interpretacji, jaką znajdujemy w jego publikacjach. Imponująca jest także zawarta w autoreferacie lista osiągnięć habilitanta w dziedzinie popularyzacji nauki, osiągnięć dydaktycznych oraz organizacyjnych.

Biorąc pod uwagę powyższe należy uznać, że Pan dr Hadrian Ciechanowski wykazuje się istotną aktywnością naukową w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy.

2. Konkluzja

Podsumowując ocenę osiągnięć naukowych Pana Hadriana Ciechanowskiego, przeprowadzoną w parciu o kryteria określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce należy stwierdzić, że wniosek habilitanta o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia zasługuje na uwzględnienie.

Przedstawiona do oceny monografia autorstwa Pana dr. Hadriana Ciechanowskiego pt. *The system of public register on the Kingdom of Prussia and its impact on the development of public register in Poland in the 20th and 21st centuries (Toruń 2023)* jest

dziełem stanowiącym znaczny wkład w rozwój dziedziny nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy, a habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy. Uzasadnia to rekomendowanie komisji habilitacyjnej przedstawienie pozytywnej opinii w przedmiocie nadania Panu dr. Hadrianowi Ciechanowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia.

I. Mamczak-Gadkowska
Dr hab. Irena Mamczak-Gadkowska

Poznań, 15.05.2024 r.